

Het centrale gebouw

Repertoire dus. Repertoire is vorm en inhoud, en deze twee aspecten hoeven niet samen te vallen. Vorm, bijvoorbeeld, is in de eerste plaats een gebouw. Als een culturele gemeenschap in het hart van de stad ruimte maakt voor duizend personen, spreekt ze niet alleen het geloof uit dat duizend mensen tegelijk rond eenzelfde artistiek evenement verzameld kunnen worden, maar nodigt ze de creatieve mensen ook uit mythen gestalte te geven, waarrond zich duizend mensen, met meer of minder instemming, kunnen en willen verzamelen. Het probleem rond dat gebouw ontstaat wanneer de verbeelding andere paden begint te bewandelen, wanneer de interesse van de maker en de toeschouwer sterker en sterker uiteen begint te lopen.

Als die scheiding der wegen zich voordoet, blijft het centrale gebouw leeg staan, en vormt door zijn architectuur een concrete uitdaging in steen. Op dit ogenblik maken we zo'n, crisisperiode mee, en we zouden blind zijn als we er een lokaal Vlaams probleem van maken. Ter staving: Toneelgroep Amsterdam van Gerard-Jan Rijnders vindt de juiste aanpak niet om met recht te kunnen zeggen dat ze in een grote stadsschouwburg thuishoort. Bewijs? Het feit dat ze als ze naar Brussel uitwijken, stevast terecht kunnen in de Beursschouwburg.

Het feit dat hun grote-zaalproducties buiten Amsterdam al te vaak moeten afgelast worden of plaatshebben voor een select groepje van vijftig man. Ter staving: als Jürgen Gosch de Schaubühne intrekt en daar als eerste werkstuk een *Macbeth* aflevert waarop de hele theatergemeenschap van Berlijn afknapt, zit hij met een huizenhoog probleem. De Schaubühne is blijkbaar zijn plek niet, omdat de dialoog tussen dat publiek en deze maker fout gaat.

Als we in Vlaanderen problemen hebben, delen we die met het buitenland, ook al zijn onze moeilijkheden van een andere aard. De voorbeelden uit het buitenland kunnen ons leren,

in welke richtingen de oplossingen niet liggen.

Een Vlaamse dramaturgie

Een ander aspect van het repertoire heeft met het bewaren, doorgeven en vernieuwen van de centrale teksten van onze gedeelde cultuur te maken. In Vlaanderen is dat altijd een moeilijk punt geweest, omdat die centrale teksten altijd uit het buitenland komen, gezien ons eigen verleden ons zo tegenvalt. Hierdoor is cultuur altijd iets exotisch: we leren over Amerika, Engeland, Rusland, en het is langs deze vervormde spiegels dat we onszelf leren zien. Het is een winst in zoverre dat het een eng chauvinisme uitsluit, het is ook een verlies, want de ons omringende culturen hebben, ondanks de huidige propaganda voor een 'Europees' gemeengoed, elk sterk afwijkende accenten. Zowel het Duitse ongenoegen (Strauss), als de Franse retoriek (Koltès), als het Engelse engagement (Brenton), als de Hollandse relativering (Maatschappij Discordia) worden bij ons als vreemde lichamen, als exotische, vaak zure vruchten ervaren. Daarom, zo lijkt me, vallen de jonge theatermakers zo vaak terug op 'grote' teksten, omdat het de enige overblijvende inhoud is, waarmee ze langs hun opleiding een echt en warm contact hebben meegekregen.

Het repertoire in Vlaanderen vertoont een groot gat in het centrum. Er ligt dan ook een taak weggelegd in het ontwikkelen van een centrale mythe voor de Vlaamse en Belgische gemeenschap. Ik zie te weinig sporen van bezinning over onze eigenheid, over onze problemen uit het verleden, het heden. In dat opzicht ontbreekt het Vlaanderen aan echte verbeelding en inzicht. Het kijkt nooit in zijn eigen spiegel. Toneelmakend Vlaanderen zit teveel verstrikt in zijn eigen, naar binnen gekeerde kring. De noodzakelijke spanning en uitwisseling tussen de burger (de man die het gevoel moet hebben dat hij naar dat grote gebouw *moet*) en de kunstenaar is al te vaak afwezig, en dan gaat het

toneelbedrijf ofwel voortdenken op de platgetreden paden, ofwel zich verliezen in de kleine tuinen van het narcistische ongenoegen. Tekenen van de tijd. Zonder twijfel. Maar de opdracht is met verbeelding na te denken over het probleem van het verlies aan menselijkheid waaronder onze maatschappij gebukt gaat. Het clichématig koesteren van het kwetsbare biedt daarbij geen uitweg. Zoals altijd: alleen het kunnen plaatsnemen van de eigen problemen in een ruimer kader zodat het historisch en sociaal relevant wordt, levert een waardevolle activiteit op.

De handschoen opnemen

De uitdaging ligt, zoals altijd, in het kamp van de creatieve leden van de gemeenschap. Op dit ogenblik zijn er tekenen genoeg dat Vlaanderen over een generatie jonge regisseurs en acteurs beschikt, van wie men geredelijk mag aannemen dat ze aan dit project op een interessante manier gestalte zullen geven.

Het ogenblik is interessant.

Nooit eerder heb ik als toeschouwer zo uitgekeken naar zoveel verschillende vormen van creatieve arbeid, die, willens nillens, met elkaar een concurrentiestrijd aangaan. De tijd dat het wachten was op wat Tillemans tijdens dat ene seizoen deed, of, later, Jean-Pierre De Decker uit zijn fantasievolle mouw zou schudden is voorbij. Nu tel ik zonder moeite acht mensen uit één generatie die aan het Vlaamse theater van het einde der jaren tachtig een heel eigen gezicht geven.

Van de kant van de maatschappij kan men eisen dat ze zich bewust is van deze uitzonderlijke constellatie, én dat ze de nodige maatregelen neemt die het mogelijk maken dat dit talent zich in de juiste materiële omstandigheden kan ontwikkelen. De grote schouwburg zou een probleem zijn?

De Vrek, De Meeuw, Medea, Pinokio, Nachtwake, Nachtsiel om het daar bij te houden, is dat een oprisping uit een voorbijgane tijd? Het ogenblik is razend interessant.

Johan Thielemans